

A PIONEER OF ROMANIAN ESOTERIC CRITICISM: LUCIAN BOZ

Cecilia-Elena Pîrvan (Cioroianu)
PhD Student, UMFST Tîrgu Mureş

Abstract: Lucian Boz's novel study dedicated to the Romanian ballads fundamentals, frames the phenomenon of universal esoteric literature studied through remarkable reasoning. The great universal themes addressed in literature are Boz's point of analysis in Eminescu's works, which he analyzes with an objective spirit, bringing them back from the shadow cone in pure living. The critical discourse has traces of literary magic, a magic by which Boz succeeds in reviving Eminescu, who becomes one of the most profound thinkers of the Romanian nation, alongside Blaga and Barbu. Thus Eminescu's esoteric literature successfully joins other thinkers like Rimbaud, Baudelaire, Nietzsche.

Keywords: Lucian Boz, discourse, esoteric literature, magic, philosophy

Pentru a – l integra pe Lucian Boz în cultura română și a sublinia rolul pe care l – a avut în critica literară, nu pare a fi suficient a zăvorî ușa profanilor și a deschide o fereastră pentru îngeri. El este – așa cum arăta domnul prof.univ. Ilie Rad – *un caz de două ori interesant și oarecum singular*. În primul rând – spune distinsul profesor, datorită statutului său în perioada comunistă și în al doilea rând „e interesant de analizat ce putea deveni Lucian Boz în cultura română și ce a devenit efectiv („Păduri ce ar putea să fie/ și niciodată nu vor fi” – cum zicea Blaga, într-un poem). La doar 24 de ani, publică eseul *Eminescu. Încercare critică* (1932), care a atras atenția lui G. Călinescu și care îi va face un elogios comentariu, încheiat astfel: „Remarcăm o putere de speculațiune atât de pătrunzătoare uneori, încât, față de sutele de pagini ale recenților eminescologi, care au studiat așa de mizer ideile posibile ale poetului, puținele pagini ale tânărului eseist merită cele mai călduroase și neprecupețite laude (Adevărul literar și artistic, an XI, nr. 617, 2 octombrie 1932, p. 7). Peste trei ani, Boz își reunește în volum (*Cartea cu poeți, 1935*) eseurile despre 31 de poeți români ai momentului, aproape toți validați de istoria literară. Tot acum publică frecvent cronici literare la cărți de proză (care vor fi reunite în volum abia în anul 1981, la Sydney, în regie proprie, sub titlul Anii literari '30)”¹.

Dar cine este Lucian Boz? El este un critic literar, un poet, un traducător și un eseist remarcabil, dar și un luptător în Rezistența Franceză. Este licențiat în drept, doctor în economie la Sorbona, devine redactor al ziarelor *Adevărul* și *Dimineața* și părinte al revistelor *Ulise* și *Information Internationale* iar după mutarea în Franța postbelică îl găsim colaborator al *Le Monde*. Are o vastă activitate literară și după emigrarea în Australia, publicând eseuri și cronici literare.

Noi îndrăznim să afirmăm faptul și încercăm să demonstrăm în studiul nostru că autentica interpretare a lui Eminescu îi poate conferi lui Boz un loc în primele rânduri în critica literaturii române, fiind îndreptățit să stea alături de iluștrii săi prieteni: Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Nicolae Steinhardt sau Constantin Noica. Mai mult, în opinia noastră el este un ante – mergător al interpretării esoterice a textelor literare.

Eseul amintit – *Eminescu. Încercare critică*, apărut în 1932 în București la Editura *Slova*, este închinat domnului George Călinescu, pe care autorul îl consideră deschizătorul de drumuri în cercetarea operelor eminesciene. Practic, Lucian Boz încearcă să – l recupereze pe

¹ Ilie Rad, *Recuperarea unui scriitor – Lucian Boz*, România Literară, an XLI, nr.34, 28 august 2009, p.18-19.

Eminescu din tiparele și încadrările generațiilor trecute și să îl re – încadreze „în etnicul românesc, cercetând cum s – ar putea surprinde în opera lui Eminescu o prelungire, identitate și poate și desăvârșire a viziunii de viață a poporului român”². Autorul își propune ca cercetarea transpunerii sentimentului cosmic românesc în simboluri să se desfășoare într – un sistem de referință cu trei axe: *Miorița*, *Legenda meșterului Manole* și *Luceafărul*, fiind sigur că doar așa poate descoperi schema atitudinii poporului român asupra vieții și a morții.

Și mai presus de toate, Eminescu în cel mai înalt grad, Eminescu – supranaturalul, Eminescu – cel care ne înconjoară, căruia trebuie să – i descifrăm îndumnezeirea sau să – i înțelegem momentul relevării divine, sau cum spune chiar în debutul eseului Lucian Boz: „Eminescu cel peste fire, începe să se reveleze. Schimbare la față sau adevărată înfățișare – fapta lui pe pământ capătă un alt sens decât cel conferit de părinții noștri”³. Iată deci că eseul lui Boz începe prin a – l prezenta pe Eminescu ca fiind de origine supranaturală; afirmă din capul locului că Eminescu are un parcurs pământean – prin urmare în comparație cu ce altceva decât cu propovăduirea divină a Cuvântului.

Primul reper fiind *Miorița*, Lucian Boz consideră că atitudinea omului în fața morții îi dă acestuia impulsul de a căuta în propria – i ființă rostul vieții pe acest pământ, mai ales când zeii nu – i dau răspunsurile așteptate. Dar această atitudine este diferită, așa cum am prezentat în capitolele precedente. Ea poate fi o binefacere la capătul unui drum istovitor, sau poate fi o resemnare plină de durere, depinde de poporul sau civilizația respectivă. Doar noi românii avem *Miorița* al cărui simbol cuprins în ea conferă o atitudine extazică în fața morții.

„Chiar dacă n – ar fi decât ea, am putea reconstrui o parte din Etnosul românesc: atât este de esențială. *Miorița* este nunta în moarte”⁴ – arată Lucian Boz, scoțând din baladă povara și blestemul și dând românului șansa de a pași în acest principiu sărbătorind o nuntă mistică la care cosmosul ia parte, dăruindu – i șansa de a se reîntoarce în pământ. Putem observa cum autorul ne explică un experiment alchimic prin care omul, aparținând unei lumi elementare, *se transformă consumând moartea* în floare sau pârâu, sau arbore și trece într-o lume spirituală în care continuă parcă să trăiască, reintegrat în regnul vegetal. Dorința omului mioritic de a se întoarce în pământ ne duce cu gândul că în mod miraculos, ceva a îndumnezeit pământul, transformându – l într – un rai accesibil. Încercând să – și explice de unde vine această dorință de moarte cu rezultatul nu întoarcerea în pământ ci *reintegrarea* în acesta în mod lucid, autorul neagă influența slavă, fiindcă rușii nu au extazul morții ci spaima ei; întreaga lor literatură este plină de învieri și renașteri într – o viață mai bună, dar cu o trăire de la început moartă și fără posibilități de limpezire, care nu are nimic în comun cu senina transfigurare a poporului român. Transfigurare la care ia parte chiar cosmosul și care îl ajută să parcurgă acest ritual, să urce această treapă a inițierii (preoți - munții mari, păsări – lăutari).

Și procesul alchimic de transformare din regnul animal în vegetal continuă – în opinia lui Boz cu *Legenda Meșterului Manole*, în care omul trece în regnul mineral, practic devine una cu pământul. În mod magistral autorul reține faptul că nu zidurile neterminate la care *câinii latră pustiu, urlă a morțiu* trebuie sfințite, ci locul arătat în vis domnitorului, loc care este supus unei neîncetate dărâmări; acest lucru se poate face printr – o jertfă în care omul să devină una cu piatra folosită la ridicarea zidului. Practic Lucian Boz explică trecerea de la viața obișnuită, profană, la una superioară – cea spirituală, lucru care se poate face doar prin jertfă. Putea Meșterul Manole să jertfească pe oricare din ucenicii sau lucrătorii săi? Fără tăgadă ca ar fi putut; dar nu i s – a cerut o simplă jertfă! Manole nu a zidit – o pe Ana cea de carne și sânge, Manole a trebuit să jertfească iubirea:

„jertfa femeii văzută ca o desprindere de iubire, de aici calea de cunoștiință care este iubirea la marii mistici. Mortificarea aceasta cadrează cu scoborârea în peisaj și mineral unde

² Lucian Boz, *Eminescu. Încercare critică*, Ed. Slova, București, 1932, p.5.

Ibidem

⁴ Lucian Boz, *Op. cit.*, p.7.

nu mai tulbură nici o activitate biologică. Ci, desfăcuți de ea, cei zidiți în Mânăstire, trăiesc viața ei, viața spirituală, adică cea închipuită de spiritul etnic, încadrați în priveliște, pe când cei de afară, edifică încă trupul bisericii și al legendei, pe calea neturburată a cunoștinței”⁵.

Vorbește despre biserică Lucian Boz, pentru că de veacuri, pentru poporul român biserica este simbolul întregii vieți spirituale, care poate explica rătăcirea neliniște a omului, din care acesta trebuie să evadeze încă din timpul vieții (Eminescu : *Numai omu – i schimbător, pe pământ rătăcitor*).

Iată cum Lucian Boz, prin puținele pagini dedicate fundamentalelor balade românești, reușește să ne integreze în fenomenul literaturii esoterice universale studiate și leagă printr – un raționament remarcabil literatura populară română de începuturile esoterismului în Antichitate și Renaștere.

Iubirea și Moartea au fost la Eminescu uneltele prin care acesta a mișcat întreaga viață spirituală a poporului român. Ca să obțină iubirea, Luceafărul trebuie să moară, deci cele două sunt legate și se condiționează una pe alta. Pornind de la versul final din Scrisoarea I – a: *Deopotrivă – i stăpânește raza ta și geniul morții*, autorul remarcă perfectul echilibru între cele două elemente, mai mult, devine clar faptul că moartea este o prezență activă în om, nu este o pedeapsă viitoare sau o permanentă primejdie, ci starea sufletească indusă este a unui „ornic al lumii oprit în loc”⁶. Condiția necesară de re – pornire a acestui ceas cosmic, este jertfa iubirii. Starea de echilibru sau mai bine zis starea de mijloc este permanent prezentă la Eminescu, o regăsim și în *Sărmanul Dionis* (vino somn, ori vino moarte – pentru mine e totuna), adică nici moarte – scufundarea în viața profană, dar nici trezirea spirituală.

Acea dorință de a se întoarce în pământ dar nu ca putrezire ci ca integrare în raiul vegetal, în flora mioritică este observată de autor la Eminescu atât în testamentul lui Euthanasius din *Cezara* cât și în poezia *Mai am un singur dor*, Lucian Boz remarcând oscilația lui Eminescu între viziunea sumbră asupra morții (*Melancolie, Scrisorile, Sărmanul Dionis*) și limpedea perspectivă din Miorița:

„Astfel, cadavrul meu va sta ani întregi sub torentul curgător, ca un bătrân rege din basme, adormit de sute de ani într – o insulă fermecată. Aici găsim toate elementele din *Mai am un singur dor*, aceeași dorință de destrămare și de unire cu pământul. Iar dorința de a rămâne totuși întreg, prezent, este analog stării Ciobanului din Miorița, după moarte”⁷.

Înseriindu – l pe Eminescu liniei vieții românești, Lucian Boz pare să fi rezolvat această problemă cu ajutorul câtorva exemple/simboluri: dorința spre moarte, transformarea simbolică/alchimică și accesarea în regnul vegetal sau mineral, calea mistică – jertfa iubirii. Dar Boz simte că Eminescu este mai mult, e cu mult mai mult decât o cântare a vieții, ci Eminescu a încercat să rezolve problema dintre om și viață, raportul dintre individ și divinitate. Ajunge astfel la *Luceafărul*, pentru că aici are certitudinea că simbolurile sunt „mai cuprinzătoare decât voia și bănuia creatorul lor”⁸.

Lucian Boz, ca nimeni altul înaintea lui, găsește evoluția gândirii lui Eminescu până la *Luceafărul* în versurile poemei *Fata din grădina de aur* - basmul cules de Richard Kunisch, unde apar cuvinte prețioase precum demon, cuvânt curat, eon – iar Eminescu îl va reține pe ultimul. Dar tot poemul este plin de reminiscențe din cosmologiile mitologice care sunt extrem de variate și contradictorii.

Autorul încearcă să își dea seama cine este de fapt Luceafărul, și chiar face o referire la o interpretare ispititoare a unui confrate, combătută de altfel de Tudor Vianu, cum că acesta ar fi Arhanghelul Mihail. Punând în paralel versurile: *tu care nici nu ești a mea făptură* (*Fata din grădina de Aur*) cu cel similar din *Luceafărul*: *Din haos, doamne – am apărut*, iată

⁵ Lucian Boz, *Op. cit.*, p.10.

⁶ Ibidem, p.11

⁷ Ibidem, p.13.

⁸ Ibidem, p.14.

cum Boz ne arată ce nu este de fapt Luceafărul: nu este Demiurgul, ci este Logosul. Simțindu – se egal față de Dumnezeu, acesta are pe de o parte, dorința de a intra în repaos la fel ca materia cosmică pe care o străbate, și pe de altă parte – dorința de mântuire a fetei de împărat prin propria – i jertfă, dar Tatăl nu îl lasă! Iar Lucian Boz iarăși este magistral observând un proces invers creștinesc, proces de mântuire respins inexplicabil deocamdată de Eminescu.

Dar Luceafărul este numit și Eon la fel ca în Timaios al lui Platon, arată Lucian Boz, concept larg răspândit la gnostici și adus la noi de literatura bogumilică, de altfel cunoscută de Eminescu, astfel că „*Luceafărul* este un complex de doctrine filosofice și religioase, compus din elemente variate, dar culese de instinctul unei viziuni de viață și ordonate de o minte cu o întinsă cultură filosofică”⁹.

Insistând în paralelismul versurilor din cele două poeme, incredibilul se produce și Lucian Boz îndrăznește să afirme că propunerea Demiurgului este o re – creare a lumii, practic îi oferă Logosului alternativa unei minuni neștiute decât la Facere, cea de creațiune repetată. Raționamentul pare atât de simplu și accesibil chiar și celor neinițiați:

„Cuvântul apare în *Luceafărul* sub această formă: *vrei să dau glas acelei guri/ca dup – a ei cântare/să se ia munții cu păduri/și insulele – n mare?* Maiorescu le eliminase din ediția sa. Pentru că *acelei guri* nu era nimic în legătură cu contextul. Pe când în *Fata din grădina de Aur* este clar: *tu ce sfințești a cerului coloane/cu glasul de eternă gură*. Cuvântul este așadar acel *Fiat Lux*, și *la început fu cuvânt* din Evanghelia Ioanină. Dar ce înseamnă: să dau glas? Să pronunțe din nou: să fie lumină?”¹⁰.

Revine apoi Lucian Boz la ideea anterioară de respingere a lui Eminescu a procesului de mântuire. Așa cum Logosul își dorește să coboare în moarte și să controleze timpul, la fel și Luceafărul vrea să coboare și să se întrupeze. Dar decide convins de demiurg să rămână reținut și oarecum captiv în nemurire. Astfel, analizând rapoartele dintre Luceafăr, Demiurg și Lume, putem observa forța de atracție a trăirii lumești, telurice, care aproape că îl hipnotizează. Își dă seama însă că întrupat în om, va fi pradă ușoară durerii și întâmplării. De aceea alege să rămână luceafăr, la locul lui stabilit în cer, dar totuși făcând parte din peisaj. Eminescu a sesizat în inima românului aceeași dorință de a nu se mântui, de a rămâne ancorat realității confortabile, de aceea a prezentat astfel această respingere în poem.

Studiind mai îndeaproape felul cum Lucian Boz a ajuns la raționamentul – așa cum am arătat mai sus, că *Luceafărul* este un complex de doctrine filosofice și religioase, compus din elemente variate, ne – a atras atenția celebrul vers din *Scrisoarea I – a*, folosit de autor pentru a – și susține afirmația că Luceafărul, părtaș la actul Creației, nu este făptura demiurgului:

„*Dar deodată un punct se mișcă. Cel dintâi și singur. Iată – l,
Cum din haos face mumă iară el devine Tatăl*”.

Suntem convinși că Lucian Boz cunoștea principiul generării universului sensibil, a lucrurilor, de către monada lui Pitagora – asociată punctului, a cărui mișcare în plan și spațiu poate crea atât numerele cât și corpul sensibil al cărui model matematic este spațialitatea, cea care poartă cu sine și condiția de apariție a corporalității. Ne întrebăm oare să nu fi sesizat Lucian Boz la Eminescu principiul pitagoreic amintit ascuns cu măiestrie în aceste două versuri? Credem că este puțin probabil și considerăm că propria noastră observație necesită un studiu mai amănunțit, pe care îl vom dezvolta în alt capitol al lucrării.

Metoda lui Boz de a pune în paralel operele lui Eminescu și a le considera totodată ante – mergătoare definitivării *Luceafărului*, mai funcționează încă o dată și așa cum se cuvine, arta regală a Geometriei este definitorie în observarea *narcisismului* despre care Boz afirmă că: „se întâlnește în formă minoră în toate figurile feminine ale lui Eminescu, d.p. în Călin: *singur fuse îndrăgitul, singur el îndrăgostitul,*

Și de s – ar putea pe dânsa cineva ca să o prindă,

⁹ Ibidem, p.17.

¹⁰ Ibidem, p.18.

*Când cu ochii mari, sălbatici, se privește în oglindă,
Subțiindu – și gura mică și chemându – se pe nume”¹¹.*

Dacă păstrăm observația cum că în *Sărmanul Dionis*, Ruben îl definește pe Dumnezeu ca fiind totalitatea punctelor după un cerc în mișcare coroborată cu versul din *Fata din Grădina de aur*: „O! Adonai, al cărui gând e lumea!” Lucian Boz ajunge la ideea că lumea este generată de un punct din interiorul cercului, aflat la distanță egală (dreapta judecată a Creatorului) față de infinitul punctelor; ceea ce înseamnă că cercul trebuie să fie mobil, astfel că generează elipse. Raportul dintre lume și Dumnezeu este da fapt raportul dintre centru (Creator) și elipsă. Cum Luceafărul nu poate sta în centru creației, el se mulțumește cu focarele elipsei, care de fapt, observă Boz: „focarele sunt punctele unde se realizează starea lucefariană de indiferență, de contemplație. *Pătruns de sine însuși odihnea cel nepătruns*. Pătruns de sine însuși – acesta pare să fie termenul adecvat al contemplației lucefariene. Cu alte cuvinte: narcisism”¹². Liniștea și imobilitatea îndrăznim a spune noi, este proiectată în afară de acest vers.

Referindu – ne la atitudinea de viață a poporului român, observăm faptul că ideile desprinse de Lucian Boz din analiza efectuată, sunt următoarele: simbolul Luceafărului împreună cu cel al Mioriței și Legendei Meșterului Manole, definesc această atitudine de viață: românului nu –i este frică de moarte și nici de Dumnezeu pentru că este echidistant față de aceștia – cu alte cuvinte preferă să rămână la mijloc; această idee, conjugată cu dorința esențială de integrare în peisaj îi conferă libertatea mult dorită.

Iată că analiza Luceafărului începe să contureze pentru Boz două idei fundamentale eminesciene: prima ar fi *lipsa de spaime* a românului atât față de prăpastiile vieții profane cât și față de primejdiile vieții spirituale. A doua ar fi, în opinia noastră *îndumnezeirea pământului*, fără a putea stabili ce rol are Dumnezeu în acest proces.

Și ce vrea de fapt Luceafărul? – se întreabă Lucian Boz. Să instaureze cosmic – concluzionează acesta, un sistem de referință propriu cu trei axe. În primul rând propria – i instalare în absolut controlând timpul. A doua axă ar trebuie să definească cumva distanța față de Dumnezeu – iată orgoliul lucefarian. Și în al treilea rând să – și consume veșnicia în contemplare. Aceste gânduri traversează liniile vieții la Eminescu, determinându – le unitatea, așa cum observă autorul de la *Sărmanul Dionis* (scris la începutul literar) până la *Luceafărul* (scris spre sfârșitul vieții). Orgoliul nu ajută nici la înțelegerea lui Dumnezeu de către om, nici la atingerea idealului omenesc de către Luceafăr. Mai mult, orgoliul este sursă comună a căderii atât în *Sărmanul Dionis* cât și în *Legenda Meșterului Manole*: Dionis se vroia Dumnezeu iar Manole se lăuda că mai poate construi și alte biserici. Primejdios, de aceea soluția aleasă de poporul român este cea de contopire cu pământul îndumnezeit, cu natura, așa cum reiese din analiza lui Lucian Boz:

„Primejdia aceasta este legată de elementul de bază al Etnosului românesc. Pentru că apropierea de Dumnezeu este primejdioasă. O autosanctificare prin contopire cu pământul trebuie să fie acceptată penru a nu duce la revoltă,orgoliu, negare de sine și apostazie, cu cumpănire și știrbire a voinței. Nu este productiv simbolul acestei puteri decât acceptat și executat copilărește, pasiv în trăire vegetală. Altfel duce la insurecție,pierzanie și întunecarea luminilor lăuntrice”¹³.

Încercarea critică are urme de magie literară, o magie prin care Boz reușește cumva să dea impresia că îl reînvie obsesiv pe Eminescu, care devine astfel mai prezent. El reușește să – l situeze pe acesta alături de marile nume care alcătuiesc elita literaturii europene: Baudelaire, Novaliss, Rimbaud sau Nietzsche. Un Nietzsche care așa cum știm a fost și poet, dar care, spre deosebire de Eminescu, s – a stins în plină recunoaștere mondială. Probabil aici

¹¹ Ibidem, p.22.

¹² Ibidem, p.21.

¹³ Ibidem, p.31.

ar fi vrut Lucian Boz, ca de altfel, opinăm noi, toți eminescologii mai mult sau mai puțin consacrați: simțind că Eminescu este mai mult decât a fost să fie, să – i găsească locul în lirica universală, să – l definească și să – i dea jos măștile cu care poetul a încercat să - și ascundă nivelul esoteric al filosofiei proprii pe care l – a atins la un moment dat.

Și Lucian Boz o face cu căldură, plin de simțire și departe de înverșunarea cu care mulți s – au aplecat asupra operei marelui nostru poet național.

Apărută la aproape o jumătate de secol de când a fost scrisă, *Masca lui Eminescu* a fost inspirată de masca mortuară a poetului, și este concepută ca un omagiu adus acestuia.

Lucian Boz demonstrează cumva că relativa înstrăinare prin sânge a lui Eminescu de adevărurile poporului român, a fost oarecum benefică pentru cercetarea din prisma filosofiei a operei acestuia și dezvelirea cu limpezime a tragediei prin care a trecut poetul. Suntem un Neam atacat de toți și din toate părțile de sute de ani, și apare farul Eminescu care încearcă să reunească toate năzuințele și problemele, încercând să le găsească rezolvarea:

”Eminescu rămâne totuși latent la edificiul culturii românești, ca piatra din parabolă mai întâi aruncată, apoi devenită piatră unghiulară”¹⁴.

Integrarea lui Eminescu în etnosul românesc pare totuși îngreunată de prezența sângelui slav, și îi marchează opera și ideile.

Lucian Boz identifică la Eminescu câteva elemente de influență slavă: mesianismul, xenofobia(punându – l în raport cu Dostoievski),setea după metafizic și misoginismul(aici intervin atât tratamentul femeilor la ruși cât și biciul pe care Nietzsche îl recomandă).

Deasemenea, autorul remarcă una din principalele obsesii eminesciene: aceea a *cadavrului viu*, acea stare de letargie de care am mai amintit în studiul nostru; practic, opera lui Eminescu este străbătută de incantații fără asemănare (poate doar la Bacovia) pentru a crea atmosfera de moarte. Lupta contra străinilor este de fapt lupta interioară a lui Eminescu cu străinul din el, luptă datorată – ne spune Boz - și bolii de care suferea, dar care, spre deosebire de Nietzsche – atacat de aceasta la sfârșitul vieții, l – a prins în vârtej mai devreme pe marele nostru poet național: ”La Putna, Eminescu a învins pe străinul din el. Dar se prăbușește ca flacăra care mai pâlpâie o dată, puternic, când ajunge pe vârful acoperișului”¹⁵.

O altă caracteristică remarcată de Lucian Boz la Eminescu este *scindarea ciudată a personalității*, pe care o pune pe seama naționalității care ”vine deasupra oricui – deasupra umanității, genialității și frumuseții”¹⁶. Sunt din lumi și trăiri diferite atât *cadavrul viu* și *luptătorul* în gazetele vremii. Un luptător de elită, pentru că Eminescu nu este autorul unor banale articole de ziar, publicațiile lui sunt adevărate conferințe. Același lucru îl putem observa și punând față în față conducătorul de mase proletare care se visa a fi, cu poetul pasiv și melancolic.

Cele trei poeme în proză alături dedicate poetului sunt de fapt omagiul lui Boz adus acestuia. Eminescu ne apare tainic, cu obraz de prinț persan și feciorelnică pâlpâire a genelor. Dar, mai ales, cu vorba lui de poveste cu care vroia să aducă Neamului românesc binemeritata liniște, după atâtea veacuri de zbucium, și să definească o nouă formulă de viață.

Cartea cu poezi apărută la Editura ”Vreamea” în anul 1935 cuprinde studiile și recenziile eseistului Lucian Boz despre un număr de 32 de poezi importante ai vremii,fără ambiția declarată de a fi un tablou complet al poeziei contemporane. În prefața lucrării, autorul afirmă că în eseurile sale nu a folosit acea mândrie profesională specifică unui critic literar, întemeiată de altfel pe faptul că obiectul analizei sale (poet sau romancier sau nuvelist) este mai puțin cult decât respectivul critic. El consideră că acei critici care pleacă de la amintita premisă, greșită de altfel, ar face bine să – și amintească faptul că lor le lipsește

¹⁴ L.Boz, *Masca lui Eminescu*, Ediție îngrijită de Nicolae Țone, Editura Vinea, București 1998,p.50.

¹⁵ Lucian Boz, *Op.cit.*, p.58.

¹⁶ Ibidem, p.62.

simplul fapt de a fi poeți sau scriitori,adică au un simț mai puțin decât cei analizați: ”o a doua lumină, de care el este lipsit, în ordinea creației”¹⁷.

Credem că există cel puțin două motive pentru care Boz a pus în capul listei remarcabilei lucrări pe Tudor Arghezi, motive care reies din analiza eseului dedicat acestuia. În primul rând pentru că autorul l – a simțit pe Arghezi că, deși poate cel mai aclamat dar în același timp și cel mai contestat poet al vremii, este poate primul care emană trăinicie, care nu pare în nici un moment șubred și care nu este predispus să cadă înainte de vreme:

”Arghezi cu toate că aclamat acum, nu este un caduc pentru viitorime, pentru că recunoaștem în el poezia ce poate fi de azi, dar și de ieri, și de mâine”¹⁸.

În al doilea rând pentru că îi nutrește acestuia o admirație sinceră dar răutăcioasă, fiindcă recunoaște că îl macină invidia, afirmând:

”succesul domnului Tudor Arghezi ne doare¹⁹” – așa își începe Lucian Boz eseul admirativ față de Tudor Arghezi, căruia îi mai descoperă un paradox: deși intrat pentru un stagiul de patru ani la mânăstirea Cernica, oricine poate observa o altă fațetă a acestuia, fiind un neobosit artist al invectivei și al putreziciunii, fără însă a fi un poet al decadentei. Dar adevăratul mesaj al lui Arghezi este magistral descoperit de Boz, mesaj care: ”constă în anexarea tuturor domeniilor și instituirea pentru sensibilitatea și literatura noastră a unui platou de unde toată creatura, scârnavă sau îngerească să se poată vedea, ridicată și schimbată la față”²⁰.

Cuvintele cu care Lucian Boz ni – l prezintă pe George Bacovia definesc clar recunoașterea ulterioară a acestuia ca cel mai important poet al simbolismului dar și al modernismului românesc. Cuvântul lui Bacovia verificat de critica până la Boz poate fi definit ca evadare, în opinia lui Boz, care merge mai departe cu raționamentul, considerând – ul pe acesta drept un adevărat vindecător pentru poezia noastră. Bacovia pare străin printre noi – spune Boz – alt glas, ”altă voce, dintr – altă regiune, de care ne despart hăuri ce solicită salturi, calitate de care acum nimeni dintre noi nu mai este capabil. Nu pentru că poezia lui Bacovia ar fi climaxul perfecțiunii, ci pentru că acum împărăția lui este acum pe altă planetă și delimitează o disperare”²¹.

Chiar dacă observația făcută de Lucian Boz că întrebările minții la Bacovia trezesc suferințe este pertinentă, acestea sunt de altă factură decât cele metafizice ale lui Eminescu sau Blaga, fiind practic biologice și care l – au îmbolnăvit efectiv. Aproximarea lui de aceștia poate fi determinată – în opinia lui Boz, de acel glas neînțeles care răsună în om generat de problematica intelectuală, a cărui intensitate cu greu va fi întrecută.

Interesantă ni s – a părut descifrarea poeziei lui Ion Barbu de către Lucian Boz care ne atrage atenția că putem observa țâșnind pe tărâmul poetic barbillian flăcări jucăușe ale unor comori . Dar încă nu știm unde sunt comorile, ceea ce s – ar traduce prin faptul că doar Ion Barbu cunoștea unde s – a născut punctul de interferență al matematicii cu poezia.

”Absolutul este un gong, care de atâta izbire începe să sune dogit”²² – ne spune Lucian Boz încercând să descopere modul prin care Ion Barbu a încercat să găsească corespondențele esoterice în limitata lume, cu ajutorul matematicii. Dar această explorare cu ajutorul simbolurilor poate duce la teoria cunoașterii științifice? În opinia lui Boz, Ion Barbu este asemenea unui preot eleusian care vrea să îi inițieze pe neofiți în misterii. Pentru asta folosește două metode: misticismul și hermetismul, care îl duc la un impas logic. Dar Ion Barbu este un intelectual, ceea ce ar presupune să identificăm o altfel de claritate în poezia

¹⁷ Lucian Boz, *Cartea cu poeți*, Editura Vremea, București, 1935,p.9.

¹⁸ Lucian Boz, *Op. cit.*,p.19.

¹⁹ Lucian Boz,*Op. cit.*, p.11.

²⁰ Ibidem, p.15.

²¹ Ibidem, p.22.

²² Ibidem, p.58.

lui. Și atunci? Tot Lucian Boz descifrează magistral: ”vrei intelectualitate, creare volitivă, ordonată, preiei probleme și teorii gnoseologice și le armezi în halucinații și formulări pythice”²³, ajungând la concluzia că tehnica lui Ion Barbu este tot suprarrealistă, alchimia poetică a acestuia fiind diferită de arta oamenilor.

Poate la nici un poet nu se simte prezența *tainei* ca la Lucian Blaga; de aceea Lucian Boz îi conferă o amplă analiză încercând să – l definească și observând că una din caracteristici ale gândirii marelui poet și filosof ar putea fi ”sentimentul acut al prezenței tainei”²⁴ prima caracteristică a gândirii lui Blaga. Sub semnul adânc al acestei taine esoterice sunt scrise toate poeziile lui Blaga, poezii ca aspect în primul rând filosofice.

În al doilea rând, opinăm noi, Blaga încearcă să transmită un mesaj, el pare să aibă o misiune de descoperire a adevăratei cunoașteri, și încearcă să dea un sens literaturii esoterice; practic observăm fuga omului după descoperirea sensului vieții.

”Astfel, poema lui Lucian Blaga este înfiorarea sufletului în fața misterului, goana omului după un sens al vieții;sfășierea în nerăspuns;resemnarea în cântec. Căderea, veninul cercetării milenare, enigma, omul în Marea Trecere”²⁵, iată definiția dată de Lucian Boz care îl apropie pe Blaga de Novalis; un Blaga al cărui mesaj ajunge, chiar dacă întrebările pe care și le pune nu au un răspuns.

Considerăm edificatoare pentru întreaga operă a lui Boz, un fragment din scrisoarea părintelui Nicolae Steinhardt, prin care îi mulțumea în 1979 pentru gândul de a –i trimite *Masca lui Eminescu*: ”ai răscolit cu scrierea ta, atâtea amintiri, bucurii, regrete,căințe, duioșii,revizuirii mintale și sufletești!.....ce minunată și evocatoare lectură: Eminescu – atât de frumos denumit: cel peste fire – covârșitor;tu, și o întreagă lume, o lume vie deși apusă, de tine acum reînviată, în iarăși autenticitatea ei directă”²⁶.

Autenticitatea lui Boz în cercetare constă în aceea că el abordează în mod firesc și nepărtinitor semnele bolii eminesciene și raporturile acesteia cu opera poetului. Amintește Boz în studiul său de nume precum Baudelaire, Rimbaud, Nietzsche, fiind cunoscut faptul că acești mari oameni au avut o constituție psihologică oarecum deviată de la starea normală. Drumul găsit de Eminescu pentru rezolvarea conflictelor sufletești datorate atât bolii cât și sângelui slav, duce clar la nașterea marii sale opere, iar în opinia noastră, Lucian Boz demonstrează fără dubii că Mihail Eminescu era perfect conștient și a reușit cu ajutorul măștii să creeze prin metode tainice această moștenire de o valoare inestimabilă.

BIBLIOGRAPHY

Ilie Rad, *Recuperarea unui scriitor – Lucian Boz*, România Literară, an XLI,nr.34,28 august 2009

Lucian Boz, *Eminescu. Încercare critică*, Ed. Slova, București, 1932

Lucian.Boz, *Masca lui Eminescu*, Ediție îngrijită de Nicolae Țone, Editura Vinea, București 1998

Lucian Boz, *Cartea cu poeți*, Editura Vremea, București, 1935

²³ Ibidem,p.59.

²⁴ Ibidem, p.43.

²⁵ Ibidem, p.51.

²⁶ L.Boz, *Masca lui Eminescu*, Ediție îngrijită de Nicolae Țone, Editura Vinea, București 1998,p.197.